

NAȚIONALUL CLUJEAN AZI

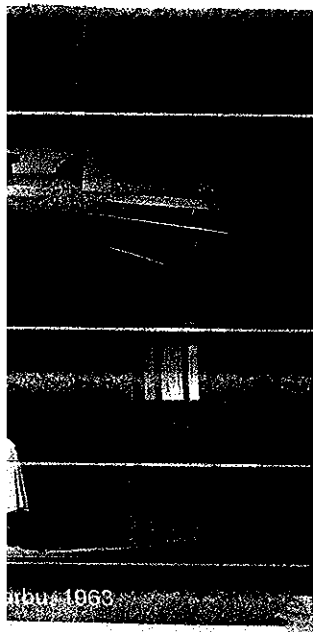
Nicolae PRELIPCEANU

O Furtună de neuitat

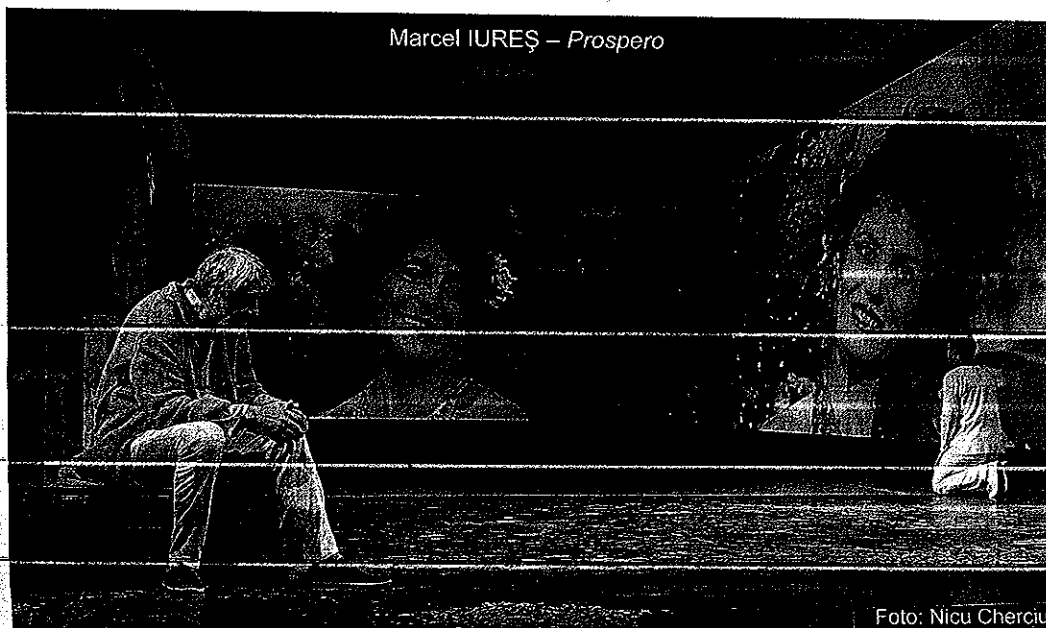
În urmă cu peste trei decenii, era repartizat la Teatrul din Turda un tânăr actor de talent, proaspăt absolvent al IATC (cum se numea pe atunci UNATC-ul de azi). Dar primul său rol notabil, dacă memoria nu mă înșală, a fost jucat la Teatrul Național din Cluj, pe atunci nu încă „Lucian Blaga”. Îmi aduc aminte că directorul din epocă al Naționalului clujean, un personaj mai mult pitoresc decât profesionist al acestei arte, i-a promis cu glas solemn, de sus: „tinere, de la toamnă ești la Cluj” sau ceva de acest gen. Numai că până în toamnă și-au dat seama și alții cu cine au de-a face și l-au răpit pe tânărul de talent, numit **Marcel Iureș**, la București.

Iată-l, în toamna lui 2019, pe fostul tânăr de talent, acum un mare actor, întorcându-se pe scena Teatrului Național „Lucian Blaga” din Cluj. Și nu oricum, ci în chip de Prospero. Un Prospero diferit de alții pe care i-am putut vedea sau despre care am citit ori auzit vorbindu-se. Marcel Iureș deschide spectacolul cu *Furtuna* lui Shakespeare, sper că v-ați dat seama că despre el este vorba, cu aerul unui bărbat puternic și foarte calm, deloc dispus să-și folosească puterile supraomenești altfel decât spre a se apăra de indivizi agresivi de tip Caliban. (Și, mai demult decât scena din biroul directorului de la Cluj, într-o polemică Marin Preda–Eugen Barbu, cel dintâi și-a încheiat una dintre intervenții cu îndemnul: „Callban, du-te la școală”.) Scena cu fiica sa e deopotrivă tandră și autoritară, numai că autoritatea lui Prospero, pe care i-o însuflă Marcel Iureș personajului său (poate și la sugestia regizorului Tompa Gábor), este aceea a gradului său superior de cunoaștere

tre paranteze.

Barbu 1963

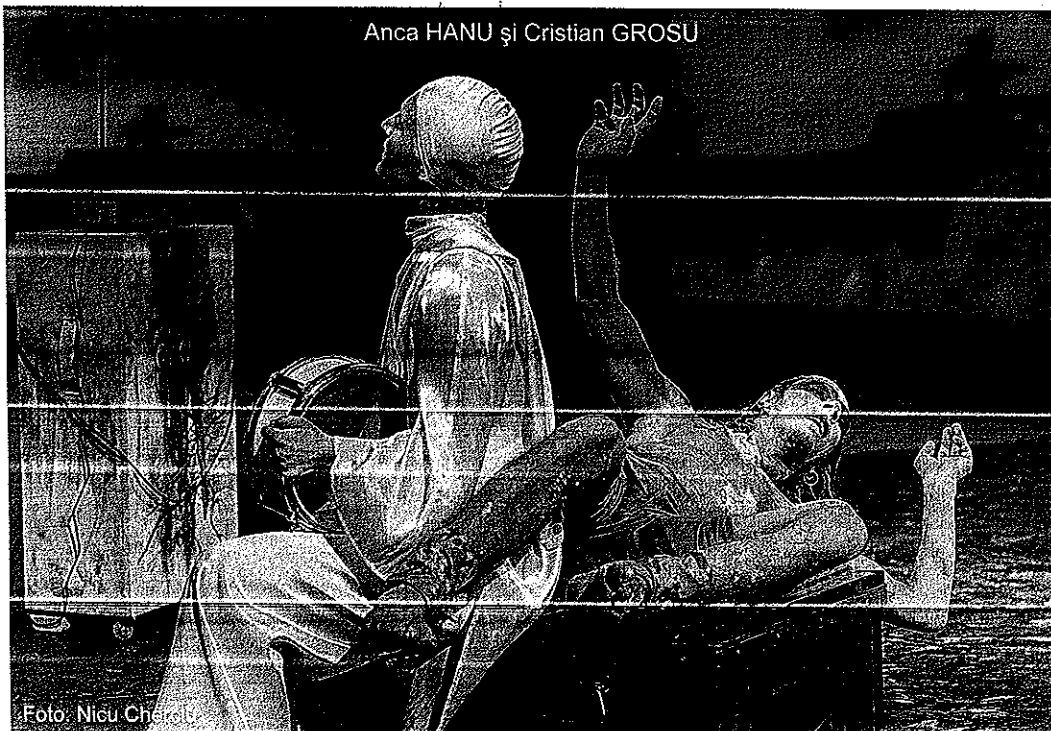

Marcel IUREȘ – Prospero

Foto: Nicu Cherciu

a lumii, dobândită și în urma suferințelor care l-au învățat cum sunt oamenii, suferințe, experiențe care l-au adus aici, pe o insulă cvasipustie. Chiar atunci când provoacă elementele, Prospero o face doar pentru a da o lecție, niciodată spre a nimici, o face cumva împotriva, parcă, a voinței lui, doar așa, pentru că trebuie. Scena furtunii, a celei care dă titlul piesei sau, mai precis, care provoacă acest titlu, este, în spectacolul trupei Naționalului clujean dirijată de vecinul de oraș Tompa Gábor, magistrală, furtuna e proiectată pe pereții spațiului scenic, geometric construit, cu mijloacele de azi, video, extrem de credibile și de folositoare de data aceasta, așa cum, de altfel, vor mai fi imaginile video și mai departe în spectacol. Prospero este astfel definit, cumva, prin primele scene poate mai mult decât în alte spectacole cu acest admirabil text shakespearean. Felul cum i se adresează fiicei sale *Miranda*, o Sânziana Tarța în formă maximă, naivă și neștiutoare, marchează, de asemenea, desfășurarea ulterioară a evenimentelor. „Copilule”, îi spune el, cu un fel de tandră compătimire sau înțelegere față de naivitatea și lipsa de informație a acesteia, povestindu-i apoi, ca să aflăm și noi, cine au fost ei și cum au ajuns pe această insulă. Și astfel se va desfășura totul în ceea ce-l privește pe magicianul cărților care vrea să se debaraseze de ele și să revină la puterile naturale, omenești.

În fond, Prospero este o altă variantă, fericită însă, a lui Don Quijote, acesta din urmă cititor neprofesionist, pe care cărțile l-au scos din minți și l-au rătăcit într-o lume imaginară, pe care o percepe prin niște lentile nepotrivite cu vederea sa și din această cauză suferă atâtea nedorite înfrângeri. Prospero, dimpotrivă, fiind un cititor profesionist, a știut cum să se folosească de cărți, ajungând cu ajutorul lor să stăpânească mediul din jurul său. El are, aici, avantajul celui care a colonizat, împreună cu fiica sa, o insulă pustie (cu excepția lui Caliban), putând să-și creeze lumea sa cu ajutorul cărților. Sunt, desigur, altfel de cărți decât cele ale cavaleriei cu care s-a îndopat Alonso Quijana până la a deveni altul, și anume Don Quijote de la Mancha. Or, *Prospero* a rămas el însuși, cel puțin în varianta Marcel

Anca HANU și Cristian GROSU

Foto: Nicu Cherciu

lureș, un om blând și bun, această se manifestă, prin debaraseze atunci când lăsa să duce al Milanului. Există demodate decât în urma de a fi Cavalerul Tristei Furtună dacă Don Quijote este stăpân timp ce Prospero își dorește

Dacă e să mă refer și să marchez aici admirabilul un Ariel mai bun, așa cum în ciuda faptului că atâtea actrița e cumva liantul din deasupra acestora din urmă nu ea, se află și influențar

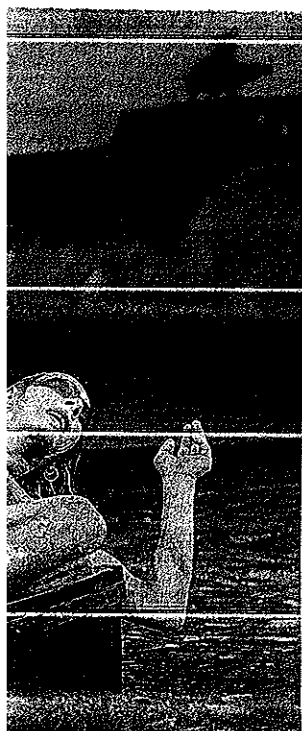
În piesa aceasta stăpân deși diferit fiecare, stăpânul Acestea sunt Ariel, care a cului, a barbarului, mai puțin cu cei doi bețivi, salvați atunci când Prospero va supranaturale, nedorite, și

Prin noiembrie 1989 o *Furtună de către comitetul Council*, iar când Caliban

Foto: Nicu Cherciu

um sunt oamenii, suferințe, unci când provoacă elemente, o face cumva împoturtunii, a celei care dă titlul actacoul trupei Naționalului tuna e proiectată pe pereții o, extrem de credibile și de nile video și mai departe în ne poate mai mult decât în n i se adresează fiicei sale re, marchează, de asemenea el, cu un fel de tandră ie a acesteia, povestindu-i astă insulă. Și astfel se va vrea să se debaraseze de

Quijote, acesta din urmă făcut într-o lume imaginară, din această cauză suferă profesionist, a știut cum să mediul din jurul său. El are, ulă pustie (cu excepția lui nt, desigur, altfel de cărți la a deveni altul, și anume l puțin în varianta Marcel

lureș, un om blând și bun, însă apărându-se de agresiunile lumii exterioare, atunci când aceasta se manifestă, prin mijloacele sale, să le zicem, specifice. De care este fericit să se debaraseze atunci când lucrurile se lămuresc și el poate să se întoarcă la viața de dinainte, ca duce al Milanului. Exact invers decât Alonso Quijana, care nu renunță la armele sale demodate decât în urma unor manevre viclene pe care cei din mediul său inițial, dinainte de a fi Cavalerul Tristei Figuri, le întreprind pentru a-l salva. E drept, numai Dumnezeu știe dacă Don Quijote este salvat fiind readus la starea de Alonso Quijana sau dimpotrivă. În timp ce Prospero își dorește el însuși salvarea aceasta, întoarcerea la viața civilizată.

Dacă e să mă refer acum strict la ce am văzut în seara aceea de la Cluj, atunci e musai să marchez aici admirabila figură pe care o face Anca Hanu în *Ariel* – nici nu s-ar fi putut găsi un Ariel mai bun, așa cum nici nu s-ar fi putut găsi un Prospero mai bun decât Marcel lureș, în ciuda faptului că atâția alții au mai făcut aceeași impresie. Plină de imaginație creatoare, actrița e cumva liantul dintre lumea lui Prospero și aceea a naufragaților, fiind în același timp deasupra acestora din urmă, știind, adică, și ea mai multe decât ei despre situația în care ei, nu ea, se află și influențându-le mișcările, la ordinul, firește, al lui Prospero.

În piesa aceasta sunt două personaje care își doresc libertatea și i-o cer imperios, deși diferit fiecare, stăpânului lor și al insulei, și al tuturor vrăjilor cu care îi ține pe lângă el. Acestea sunt Ariel, care va fi și eliberat în cele din urmă, dar și Caliban, imaginea sălbaticului, a barbarului, mai precis, care și-o cere altfel decât cel dintâi, complotând împreună cu cei doi bețivi, salvați de pe corabie, pentru a-și ucide stăpânul. Desigur, ei vor fi liberi atunci când Prospero va vrea, adică atunci când el însuși se va elibera de puterile sale supranaturale, nedorite, și va pași înapoi în vechea sa viață, după care tânjea.

Prin noiembrie 1989, la București, chiar la Teatrul Național, cel de atunci, s-a jucat o *Furtună* de către compania lui Declan Donnellan, *Cheek by Jowl*, invitată de British Council, iar când Caliban a strigat în limba lui: „Freedom, freedom!” și actorul a tradus

Sânziana TARȚA și Matei ROTARU

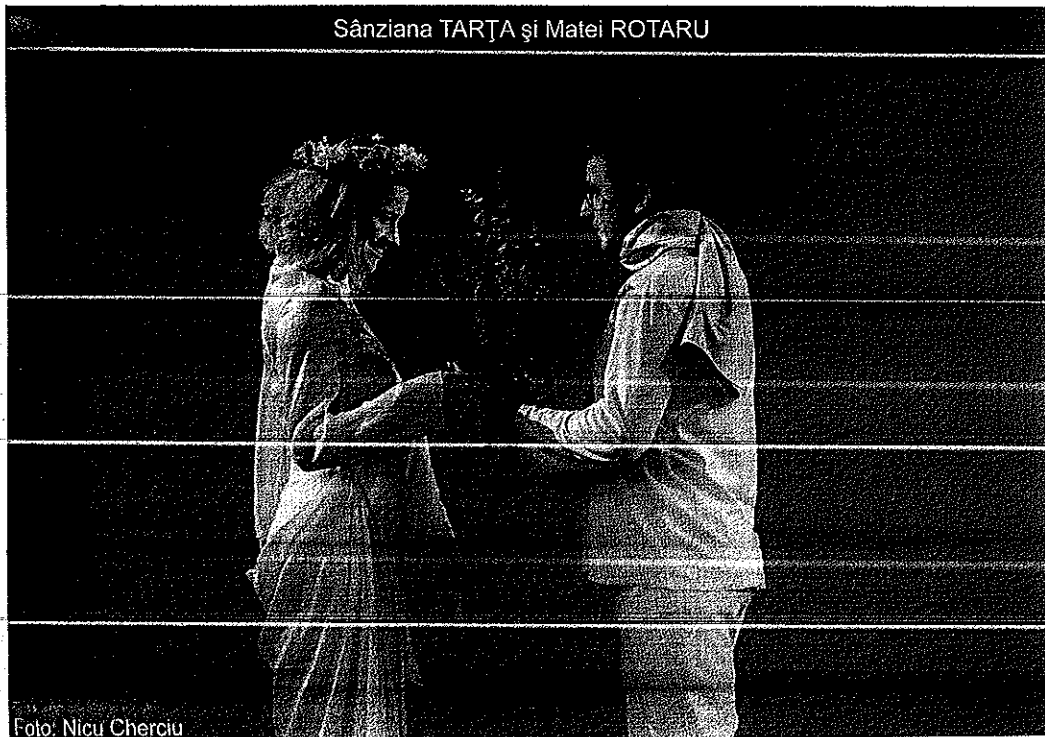

Foto: Nicu Cherciu

„Libertate, libertate!”, sala întreagă s-a ridicat în picioare și a doua zi Rosemarie Arnott, cea care se ocupase de acest turneu, a fost expulzată din țară. Dar peste vreo lună și ceva am strigat cu toții *freedom*, în limba noastră, și unii chiar au murit din cauza asta. Acum, la Cluj, s-a trecut repede peste această replică, la căderea cortinei pentru pauză. Am notat asta ca să-mi lămuresc mie ce relief capătă diverse cuvinte din replicile pieselor de teatru în diferitele momente ale istoriei și la diverse popoare.

Caliban, barbarul fără învățătură, de aceea ușor de stăpânit, este, în spectacol, așa cum se vede el și alteori, semigol, murdar de noroi și înrăit sau rău din naștere, dacă ținem seama că e fiul unei vrăjitoare. Cristian Grosu închipuie un *Caliban* foarte veridic, foarte mobil, foarte deschis să coalizeze cu oricine împotriva stăpânului său nedorit. Scenele sale cu cei doi bețivi, *Stephano* și *Trinculo*, respectiv Radu Lărgeanu și Adrian Cucu, doi comici vestiți, nu ai ecranului, ci ai Naționalului clujean, unde i-am mai văzut și-n alte roluri debordând de umor de bună calitate, sunt remarcabile, de la momentul descoperirii vinului și până la încercarea de ucidere a lui Prospero. Eșuată, firește, căci Prospero nu e Ceaușescu, ci dimpotrivă, un om al cărților. Complotul împotriva lui Prospero are un fel de pandant în acela împotriva șefului grupului, regele Neapolelui, urzit de *fratele lui Prospero*, cel care-l înlăturase și pe el de la putere la Milano, și de *fratele napoletanului*, interpretați de Mihai-Florian Nițu și Cătălin Herlo. În piesa aceasta, personajele sunt concepute perechi-perechi. Acestea au fost perechile nocive, negative, dar există și perechile bune, simpatice sau înduioșătoare, cazul Miranda și Ferdinand, roluri distribuite celor doi „juni-primi” ai momentului, Sânziana Tarța și Matei Rotaru, amândoi grațioși, expresivi, convingători, cu amorul lor shakespearian cu tot. Sigur, perechea dominantă este aceea a lui Prospero și Ariel, dar e una menită să se destrame, aflăm asta încă de la început.

Grupul din jurul regelui Neapolelui, cei naufragați prin voia și prin vrăjile lui Prospero, se remarcă prin rătăcire și neînțelegere a lumii în care s-au nimerit și prin dorința, comună cu aceea a stăpânului locului – dar ei nu au de unde să știe asta – de a scăpa din această capcană. Ioan Isaiu (*Alonso*), conducătorul grupului, este el însuși neputincios, disperat în chip natural, iar Petre Băcioiu, un fost tânăr de altădată, e *Gonzalo*, prietenul lui Prospero, tot de altădată, foarte sensibil, foarte convingător. Numai cei doi marinari bețivi sunt indiferenți la cele ce se întâmplă în jurul lor sau, mă rog, le aud și le observă, se sperie puțin, dar vinul le atenuează spaimele.

Undeva deasupra tuturor sau în spatele lor se simte mâna adevăratului Prospero al acestui spectacol, care este marele regizor Tompa Gábor. El a știut să-și aleagă actorii potriviți, dintr-o trupă excelentă, de altfel, astfel încât să obțină acest spectacol de neuitat, rol cu rol și scenă cu scenă. Mâna lui s-a văzut încă din scena furtunii, de la început adică, în care cele trei *parce*, Elena Ivanca, Angelica Nicoară și Romina Merei, apar în loja de lângă scenă și, cu niște preținse partituri în mâini, scot țipete de spaimă la vederea mărilor dezlănțuite de pe pereții video ai decorului. Ele apar și mai târziu, semn că nu a fost o întâmplare.

Furtuna a fost, nu probabil, ci sigur, vârful artistic al Întâlnirilor Internaționale ale Teatrului din Cluj-Napoca, alături de, în alt gen, cel comic, dar tot dezlănțuit, *Chiritza în concert* de Ada Milea, după Alecsandri și Matei Millo.

Teatrul Național „Lucian Blaga” Cluj – *Furtuna* de William Shakespeare. În românește de Nina Cassian și Radu Nichita. Distribuția: Marcel Iureș (*Prospero*), Anca Hanu (*Ariel*), Cristian Grosu (*Caliban*), Sânziana Tarța (*Miranda*), Matei Rotaru (*Ferdinand, fiul lui Alonso*), Radu Lărgeanu (*Stephano*), Adrian Cucu (*Trinculo*), Ioan Isaiu (*Alonso, regele Neapolelui*), Petre Băcioiu (*Gonzalo*), Cătălin Herlo (*Antonio, fratele lui Prospero*), Mihai-Florian Nițu (*Sebastian, fratele lui Alonso*), Dan Chiorean (*Adrian*), Ruslan Bârlea (*Francisco, căpitanul*), Elena Ivanca (*Iris*), Angelica Nicoară (*Juno*), Romina Merei (*Ceres*), Miriam Cuibuș (*Sycorax*). Regia: Gábor Tompa. Decorul și costumele: Carmencita Brojboiu. Muzica și sound design: Lucian Ban, cu excepția piesei „Cosmos” de Vangelis (reorchestrată de Lucian Ban) și a „Baroque Suite for String Quartet” (anonim). Coregrafia: Jakab Melinda. Video design: Radu Daniel. Spectacolul din seara de 11 octombrie 2019.